

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

Medel för lokalt brottsförebyggande arbete- slutrapport

Inledande sammanfattning.

Den samlade bilden som utvärderingen ger är att framtidssamtalet har potential att förebygga brott. Ungdomars och föräldrars utsagor tyder på att insatsen leder till påverkan på den unges tankar och beteenden kring brott och risksituationer, liksom upplevelsen av entydig samhällelig reaktion på brott. Uppföljningen av de ungdomar som deltagit i framtidssamtalet visar att 2 av de 16 ungdomar som studerats återkom för ny brottslighet efter interventionen. Vilket ligger i nivå med det som framkom vid utvärderingen av liknande verksamheter i Skärholmen och Linköping. Ytterligare ett viktigt resultat av utvärderingen är att den visar tydligt på de problem som uppstått i samband med implementeringen av insatsen. Sammantaget visar utvärderingens resultat att det finns fem områden som måste ägnas uppmärksamhet för att interventionen ska kunna fungera fullt ut och uppnå långsiktig hållbarhet; *Inflöde av ungdomar till interventionen, reflektion kring interventionens framtida utformning och genomförande, intern implementering av verksamheten inom socialtjänstens barn- och familjeenhet, dokumentation och systematisk uppföljning, resurser för utförandet av framtidssamtalet.*

Bakgrund

Med målet att minska brottsligheten och öka tryggheten har polisen och Hudiksvalls kommun slutit en överenskommelse att samverka i det brottsförebyggande arbetet. För att identifiera gemensamma problemområden att samverka kring intervjuades en rad nyckelpersoner på operativ och strategiskt nivå inom socialtjänsten, polismyndigheten, skolan, fritidsverksamheten och kommunens medlingsverksamhet. En kartläggning som gjordes visade att det under 2010 och 2011 var ett stort flöde av anmälningar från polisen till socialtjänsten avseende ungdomar under 15 år som misstänktes för brott. Mot bakgrund av den bild som växte fram konstaterades att ungdomar med normbrytande beteende och särskilt de under 15 år som begår brott, var ett angeläget problemområde. Som ett led i detta beslutade socialtjänsten och polisen att utveckla integrerade insatser med målet att i tidigt skede identifiera ungdomar som riskerar utveckla en kriminell karriär. Utvecklingsarbetet mynnade ut i utformningen av en intervention som kallas *framtidssamtalet*, vilken implementerades under hösten 2012. Interventionen innebär att en uniformerad polis och en socialsekreterare träffar ungdomar under 15 år som misstänks för brott tillsammans med deras föräldrar och genomför ett särskilt strukturerat samtal. Det övergripande syftet med interventionen är att tidigt identifiera ungdomar som riskerar utveckla en kriminell karriär. Som ett led i detta görs en screening av förekommande risk och skyddsfaktorer kring den unge med stöd av instrumentet Ester (Andershed & Andershed, 2010). Samtalets inriktning är att beskriva konsekvenser av brott för den unge och att stödja föräldrar i deras roll. Samt att den

Social- och omsorgsförvaltningen, Vuxenenheten

unge med egna ord ska beskriva händelsen och reflektera kring brottet och dess konsekvenser. Efter tre månader inbjuds familjen till ett uppföljande samtal. Målsättningen med verksamheten är dels att påverka ungdomarna och stärka deras föräldrar så att den unge inte begår fler brott, dels att genom screening av riskfaktorer för normbrytande beteende tidigt upptäcka de ungdomar som riskerar utveckla en kriminell livsstil. Framtidssamtalet bygger på en idé om att förmedla en tydlig reaktion på brott och en ansats att stärka de sociala banden mellan ungdomarna/vårdnadshavarna och samhället.

Frågeställningar och metod

Utvärderingens syfte är att studera hur interventionen fungerar i förhållande till den underliggande programlogiken, dvs. det tänkta genomförandet och de förväntade effekterna. Utvärderingen har också inriktningen att generera kunskap om vilka förutsättningar och komponenter som tycks vara av betydelse i mötet med ungdomarna och deras föräldrar. De centrala utvärderingsfrågorna är:

- Hur fungerar interventionen i förhållande till inflöden av ärenden och genomförande?
- Hur upplever den unge och föräldrarna interventionen?
- Vilken påverkan har interventionen på den unge och föräldrarna?
- Hur fungerar arbetet med screening av risk- och skyddsfaktorer samt identifiering av ungdomar i riskzon för fortsatt kriminalitet eller normbrytande beteende?
- Vilken effekt har interventionen på att förebygga upprepad kriminalitet eller annat normbrytande beteende?
- Hur kan interventionen utvecklas?

Utvärderingen har haft inslag av följeforskning eller som det också ofta benämns *lärande utvärdering* i sin utformning (Svensson et.al., 2009). Med detta menas att utvärderaren under utvärderingsprocessen strävat efter att göra kontinuerliga rapporteringar av utvärderingsresultaten till intressenterna för att ge dem möjlighet att använda lärandet från utvärderingen i det pågående utvecklingsarbetet. För att testa i vilken utsträckning framtidssamtalet programlogik fungerar i mötet med verkligheten har det genomförts intervjuer med ungdomar och föräldrar samt professionella. Intervjuerna med ungdomar och föräldrar var inriktade på att utforska deras upplevelse av hela interventionens process, dvs. kallelsen till samtalet, själva framtidssamtalet och i förekommande fall uppföljningssamtalet samt fortsatta kontakter med socialtjänst och polis. Intervjuerna med de professionella hade olika inriktning beroende på informantens roll i arbetet med framtidsamtalen. De som arbetar operativt med verksamheten intervjuades med starkt fokus på genomförande av interventionens aktiviteter, samarbetet, deras roller som polis och socialsekreterare, mötet med ungdomar och föräldrar samt upplevelsen av

framtidssamtalets påverkan och effekter mm. Intervjuerna med cheferna var mer inriktade på att utforska interventionens genom.

Fördelarna med att använda programlogik som verktyg i utvärderingar är att det blir möjligt att inte bara följa upp mål och förväntade effekter, utan också hur de aktiviteter som utförs och genomförandeprocessen i stort fungerar. Förutom att tjänstgöra som ett utvärderingsverktyg har rekonstruktionen av programlogiken ett värde i sig då interventionens utgångspunkter läggs i öppen dager och kan bli föremål för diskussion bland alla involverade parter i utvecklingsarbetet. Programlogik innebär dock en relativt linjär och enkel tankemodell. Detta innebär begränsningar när det gäller att rekonstruera programlogiken för komplexa interventioner där processerna inte sällan är cirkulära och svåra att identifiera, vilket ofta är fallet inom människovårdande verksamheter (Rogers, 2011). Det bedöms dock fruktbart att använda programlogik som ett verktyg i utvärderingen av framtidssamtalet. Inte minst för att på ett övergripande sätt analysera om verksamheten fungerar enligt den tänkta planen eller om det finns svaga länkar och utvecklingsbehov.

Genomförande och deltagande aktörer

Utvärderingen genomfördes extern utredare från FoU Valfärd vid Region Gävleborg.

Fem ungdomar och sex föräldrar intervjuades. Fyra professionella involverade i verksamheten har intervjuats: Socialsekreteraren och polisen som utför framtidssamtalen, enhetschefen vid socialtjänstens barn- och familjeenhet samt utredningschefen vid polisen i Norra Hälsingland. Det har utöver dessa intervjuer förts kontinuerliga samtal med koordinatören för det brotts- och drogförebyggande arbetet i kommunen vilket bidragit mycket till utvärderingen.

Urvalet av de professionella har gjorts utifrån strategiska överväganden, dvs. intervjuer har genomförts med de som bedömts ha nyckelroller i arbetet med framtidssamtalet på operativ och strategisk nivå.

Urvalet av informanter bland ungdomar och föräldrar kom i stor utsträckning att styras av vilka som ville medverka vid intervjuer, då det både av praktiska och etiska skäl inte är möjligt med något annat förfarande. Det går därför inte att bortse från möjligheten att de inte är representativa för hela gruppen individer som deltagit i framtidssamtal. Då det totalt identifierats att 16 ungdomar med föräldrar/förälder deltagit i framtidssamtal, utgör de en knapp tredjedel av hela gruppen.

Identifieringen av ungdomar som deltagit i framtidssamtal har präglats av en del svårigheter och osäkerhetsfaktorer, då socialtjänsten inte dokumenterat insatsen på ett sådant sätt att ungdomarna varit lätta att spåra. Olika åtgärder vidtogs för att kunna identifiera de ungdomar som tagit del av insatsen. Bland annat gick socialtjänsten igenom alla anmälningar av ungdomar under 15 år från oktober 2012-januari 2015. Åtgärderna som vidtagits ökar sannolikheten för att ungdomarna där det genomförts regelrätta framtidssamtal identifierats och kommit med i

uppföljningen. Den osäkerhetsfaktor som kvarstår är möjligheten att socialtjänsten gällande vissa ungdomar inte angett att det genomförts ett framtidssamtal i dokumentationen om förhandsbedömningen. Det kan därför inte uteslutas att det finns ett bortfall av ungdomar som kan ha påverkat uppföljningens resultat.

Resultat

En grundläggande fråga i denna utvärdering är i vilken utsträckning framtidssamtalet har effekter på att förebygga upprepad kriminalitet eller annat normbrytande beteende. För att göra en tillfredställande analys av detta skulle det ha krävts ett större underlag ungdomar än det som varit tillgängligt i denna utvärdering. Då det endast varit möjligt att följa upp totalt 16 ungdomar är materialet känsligt för slumpvisa utslag. Osäkerhetsfaktorn kring ett eventuellt bortfall påverkar också analysens säkerhet. Med dessa förbehåll kan konstateras att två av de uppföljda ungdomarna har begått nya brott. Den ena inom ett år och den andra inom två år efter samtalet, vilket motsvarar 13 %. En av ungdomarna var känd vid socialtjänstens barn- och familjeenhet innan framtidssamtalet. Detta innebär omvänt att av de 13 ungdomar som inte tidigare var kända, återkom en för nya brott. Förutom analysen av de kvantitativa effekterna på att förebygga upprepad brotthet eller annat normbrytande beteende, är det intressant att reflektera kring om framtidssamtalet leder till den förväntade påverkan av ungdomar och föräldrar som finns inbyggd i programlogiken). Den samlade bilden som växer fram kring hur framtidssamtalet upplevs av ungdomar och föräldrar, ger stöd åt att interventionen har potential att förebygga brott. Intervjuerna med ungdomar och föräldrar visar att hantverket vid utförandet av framtidssamtalen fungerar väl. Det mellanmännsliga samspelet mellan professionella och ungdomar samt föräldrar, sker på ett sådant sätt att det skapas allianser och tillit. Detta är av stor betydelse då de sistnämnda faktorerna har visat sig vara avgörande för att uppnå positiva förändringar i psykosocialt arbete (Wampold, 2001; Bergmark, Bergmark & Lundström, 2011; Bergmark & Lundström, 2011). Ytterligare ett viktigt resultat av utvärderingen är att den visar tydligt på att det uppstått problem med att utveckla former för en långsiktigt hållbar verksamhet. Fem områden har identifierats och som måste ägnas uppmärksamhet för att interventionen ska fungera fullt ut och uppnå långsiktig hållbarhet: *Inflöde av ungdomar till interventionen, reflektion kring interventionens framtida utformning och genomförande, intern implementering av verksamheten inom socialtjänstens barn- och familjeenhet, dokumentation och systematisk uppföljning, resurser för utförandet av framtidssamtalet.*

I det fortsatta utvecklingsarbetet kommer den kunskap som utvärderingen genererat vara mycket värdefull. Dels visar den på framtidssamtalets brottsförebyggande potential, att samtalet innehåller viktiga beteendeförändrade komponenter, vilket skapar vilja och motivation hos de berörda aktörerna att fortsätta att arbeta med interventionen. Men även synliggörandet av de problem som uppstått kring genomförandet av metoden är av mycket stor vikt. Ett arbete har påbörjats för att åtgärda de brister som utvärderingen visat på. Förhoppningsvis kommer andra

kommuner som står i begrepp att projektera och implementera nya arbetsformer lära sig av de svårigheter som Hudiksvall mötte i arbetet med att tillämpa och vidmakthålla framtidssamtalet som arbetsform efter den initiala implementeringen.

Maria Lövgren

Samordnare i Brottss- och drogforebyggande frågor